

uz petu biskupsku sinodu o obitelji

Jure Musa

U Rimu se održala V. opća biskupska Sinoda na temu "Zadaci kršćanske obitelji u suvremenom svijetu"¹. Suvišno je iz bilo kojeg razloga ili stava pokušavati dovesti u pitanje važnost ove opće Sinode. Činjenica je, da se oni koji želi nametnuti neki avangardizam, ili okorjeli tradicionalizam, te tako zaobići i omalovažiti napore magisterija i Crkve, često puta nađu pred nama, kao oni koji gacaju u podrumskom blatu ili po bespuću guste magle. Naime, još uvijek su skloni, ponekad i fanatično, vlastitom precjenjivanju i "prosipanju" pameti, tj. preskupoj prodaji apokrifnih istina i tumačenja. Zato mislim da neću pretjerati ako kažem da spomenuti i slični patetični pogledi najmanje mogu koristiti pastoralnim djelatnicima

jer su njihovim pitanjima i problemima potrebni posebno uvjerljivi, konkretni i korisni odgovori i rješenja. U ovom ozračju sasvim je logičan i opravdan interes pastoralnih djelatnika da se informiraju o Sinodi biskupa, ne samo zato što je to jedan svjetski skup dobro organiziran, nego i zato što on obrađuje žarišnu aktuelnu problematiku koja je od posebnog značenja za pastoral, evangelizaciju i katehezu. Ideja o Sinodi kao i njeni zaključci i usmjerenja treba biti središnja želja posebno onih pastoralnih radnika koji se izravno posvećuju pastoralu obitelji. A vijerno i dosljedno poznavanje Sinode pretpostavlja objektivno zalaganje da je se shvati u njenoj pripremljenoj, razvojnoj i konačnoj fazi, tj. znači uočavanje problematike koja se osvjetljavala i produbljivala uz ostala otvorena pitanja koja je sudbinski prate.

Zato, ne čini nam se bespredmetnim osvrnuti na Sinodu na stranicama "Kateheze", premda nemamo namjere biti iscrpni.

¹ Usp. dokumente 1-4 opće Sinode: G. Caprile, *Il Sinodo dei Vescovi: Prima Assemblea Generale /1966/; Seconda Assemblea Generale /1971/; Terza Assemblea Generale /1974/; Quarta Assemblea Generale /1977/*, Roma, Civiltà Cattolica. Dakle, zasjedanje biskupske Sinode u god. 1969. je prvo posebno zasjedanje. Usp. G. Caprile, *Sinodo dei Vescovi: Prima Assemblea Straordinaria /1969/* Civiltà Cattolica, Roma.

1. POJAM SINODE

Pravo poznavanje sadržaja Sinode ne može se postići bez jednog preduvjeta. Riječ je o pojmu i cilju Sinode kao takve.

Papa Pavao VI. osnovao je 25. rujna 1965. sa "Motu proprio" i "Apostolica sollicitudo", "Biskupsku Sinodu", kao stalni organizam, u vidu što uspješnijeg ostvarenja biskupskog kolegijaliteta na razini institucionalne Crkve. Potrebu za jednom takvom organizacijom naglašavao je posljednji Vat. koncil². Želja Pape i koncilskih otaca bila je osnovati novi organizam koji bi bio izravno pod Papinim auktoritetom, a imao bi izričito konzultativni karakter³. Zato, opća svrha Sinode jest učvrstiti što više povezanost Pape i biskupa cijeloga svijeta, promicati izravne i sigurne takove vijesti o potrebama i poteškoćama koje proživljava Crkva u svim kulturama, olakšati doktrinarno i operativno usmjerenje Crkve⁴. Sve Sinode održavaju se zbog jednog ili više problema. Tako Papa i biskupi mogu zajednički izmijeniti mišljenja, upoznati suprotne stavove koji postoje u Crkvi i svijetu, te produbiti doktrinarna pitanja zajedničkim silama i poduzimati suglasno stavove u konkretnim pastoralnim ciljevima Crkve⁵. Dakle, sve to nas upućuje na ideju o pojmu i općim ciljevima biskupske Sinode.

Ako je struktura, pojam i svrha Sinode jasna, biti će moguće također reći nešto o onome što se može očekivati od ovogodišnje biskupske Sinode.

Prije svega, Sinoda mora prikupiti Papi i biskupima pravu i točnu analizu konkretnih problema u Crkvi /npr. ovogodišnja Sinoda: stvarno i pravo lice situacije suvremene obitelji/. Drugo, Sinoda treba da ostvari jednu "diskusiju" u vezi s postavljenim temama, koja treba da bude zaista "kolegijalna" na razini pojedinačnih skupina /timova/, kao i na razini "generalne asambleje. Iz ove diskusije napokon nastaje razjašnjenje u vezi s pojedinim usmjerenjima, vidovima, konvergentnostima, itd. Tako se stilizira široka panorama težnji dogovora episkopata. Možemo reći da svrha Sinode ne znači, prije svega, formulirati novi dokument koji će biti vrijedan za cijelu Crkvu, nego pronaći i preispitati bogatstvo sugestija, vidova, stavova, ideja, iskustava, usmjerenja, pozicija, i dostaviti ih Svetom Ocu s nakanom da mu ove informacije budu sigurna orijentacija u donošenju odluka, usmjerenja i želja u vezi s problemom koji se postavlja. Tako će Sv. Otac moći stilizirati direktive korisne cijeloj Crkvi, a da ne povrijedi legitimnu autonomiju lokalne Crkve, ili društveno-kulturnu situaciju u kojoj Crkva raste i razvija se.

2. SUDIONICI SINODE

Smatram potrebnim osvrnuti se i na sudionike Sinode. Predsjednik Biskupske Sinode je Sv. Otac Papa⁶. On imenuje Generalnog ili stalnog sekretara Sinode⁷, jednog ili više specijalnih sekretara ili stručnjaka⁸, relatora⁹, pomoćnike spe-

² Usp. A. A. S. 57 /1965/, str. 775-780.

³ Synodus Episcoporum, Typis Polyglottis Vaticanis, 1971, str. 8. II, "Ad Synodum Episcoporum suapte natura munus pertinet edocendi et consilia dandi. Poterit etiam potestate deliberativa gaudere, ubi haec ei collata fuerit a Romano Pontifice, cuius erti in hoc casu decisiones Synodi ratas habere".

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Usp. "Ordo Synodi Episcoporum celebrandae recognitus et auctus." Editio cum additamentis..., u Synodus Episcoporum, čl. I.

⁷ Ibid. čl. 11,12,13.

⁸ Ibid. čl. 2,3.

⁹ Ibid., čl. 14.

cijalnog sekretara ili stručnjake¹⁰, te auditores. Na ovoj Sinodi Generalni sekretar bio je nadbiskup Doklee Josef Tomko. Predsjednici delegati bili su: kardinal Cordove, Raul Francisko Primatesta /Argentina/, kardinal Kalkute, Lawrence Trevor Picachy /Indija/, kardinal Rimske Kurije, Bernardin Gantin /Vatikan/. Ulogu Specijalnog sekretara vršio je preuzvišeni Javier Lozano, biskup iz Tinisa /Meksiko/. Kardinal Münchena, Joseph Ratzinger /SR. Njemačka/, bio je relator. Pomoćnici Specijalnog sekretara bili su deseterica svjetskih stručnjaka, a istini za volju, među njima nije bilo nikoga s "naše obale". 43 osobe bile su auditores, među kojima se nalazila Majka Terezija i obitelj Živković iz Zagreba. Većina sudionika su delegati Biskupskih konferencija iz cijeloga svijeta.

Predstavnici naše Crkve bili su ljubljanski nadbiskup A. Šuštar, mostarsko-duvanjski biskup P. Žanić, ali on je zbog bolesti ustupio mjesto pomoćnom zag. biskupu Đuri Kokši. Prisutni su bili također predstavnici Istočnih crkava, predstavnici udruženja redovničkih vrhovnih poglavara, neki članovi Rimske Kurije /među kojima i uzoriti kard. Šeper/, te one ličnosti koje su imenovanjem Pape mogle prisustvovati Sinodi. Drugim riječima, pravih sudionika na Sinodi bilo je 216, ovako podijeljenih:

- a/ 13 (6,01%) predstavnika Istočnih crkava;
- b/ 149 (68,98%) delegata Biskupskih konferencija: Afrika, 37 (17,12%); Amerika Sjeverna i Južna, 44 (20,37%); Azija, 22 (20,19%); Aus-

tralijska i Oceanija, 5 (2,32%); Zapadna, Srednja i Istočna Evropa, 41 (18,98%);

- c/ 10 (4,62%) delegata Udruženja vrhovnih redovničkih poglavara;
- d/ 20 (9,25%) prelata Rimske Kurije;
- e/ 24 (11,11%) imenovanih Papinim imenovanjem¹².

Korisno je spomenuti da je Sinodi prisustvovalo 16 bračnih parova i uglednih ličnosti kao "auditores".

Letimičan pogled na ove podatke ukazuje na činjenicu o naglašenoj prisutnosti Trećeg svijeta na ovoj Sinodi. Računajući predstavnike Istočnih crkava, oni čine više od polovice sudionika. Zato se bez sumnje mogu očekivati, prema našem mišljenju, i neke novosti koje sigurno znače korisni doprinos, ako ne i pomak, za pastoral i evangelizaciju suvremene obitelji.

3. METODE SINODE

Temu Sinode "Zadaci kršćanske obitelji u suvremenom svijetu", predložila je većina Biskupskih konferencija¹³. Već su Pavao VI. i Ivan Pavao I, a zatim Ivan Pavao II. prihvatili ovu žarišnu, aktualnu i kompleksnu temu. Papa Ivan Pavao II. definirao je podrazumijevajuće pojedinosti ove prve Sinode svog pontifikata.

Svojom logikom Sinoda je zapravo nastavak posljednjih dviju Sinoda, jer je obitelj prirodno i privilegirano područje evangelizacije i kateheze, a te dvije teme su obrađivane na prethodnoj

¹⁰ Ibid., 30-33.

¹¹ Ibid., čl. 14 par. 3.

¹² Usp. Osservatore Romano. Edizione settimanale, 25, 9. 1980, br. 39, str. 10-11.

¹³ Osservatore Romano. Edizione settimanale.

Separat, 9.10.1980, 41, str. 4: "Tra i diversi temi proposti apparve chiaro che la maggioranza propendeva su quello della famiglia, ed anche il Consilium convenne unanimemente a dare ad essi il primo posto"

(1974) i posljednjoj Sinodi (1977). To je ujedno jasan znak pomaka Crkve u zalaganju oko pastoralne uloge obitelji u životu crkvenih zajednica, s ciljem da ona postane sve više ne samo objektom, nego i subjektom pastoralnih napora, što podrazumijeva da ona živi autentične kršćanske vrednote i vrši ulogu svoga specifičnog poslanja.

Opća je metoda razrade Sinode stupnjevita, jer su činjenične predsinodalna i sinodalna faza, koje ju tvore. Predsinodalna faza pripremala se i razvijala već od god. 1977. jednim širim istraživanjem i konzultacijom. Istraživanja i konzultacije vršile su se na području mjesnih crkava cijeloga svijeta. Istraživanje je imalo za cilj sakupljanje vjerodostojnog materijala. Osim toga, Opći Konzilij Sinode u Rimu dao je na uvid Biskupskim konferencijama prvi prethodni radni dokument Sinode, tzv. "Lineamenta", koji je nastao posebnim istraživanjima stručnjaka već od početka god. 1979, a imao je isključivo za cilj stimulirati, produbiti, upotpuniti sinodalnu složenu tematiku na svim razinama mjesnih crkava u svijetu. Ova široki i postupni rad učinio je da dođe do drugog prethodnog sinodalnog radnog dokumenta "Instrumentum laboris", pod vodstvom Međunarodne komisije stručnjaka. On se pojavio kao rezultat pristupa, vidika istraživanja, odgovora, razmišljanja, diskusija, raznih komisija i susreta Opće Crkve. Možemo reći, da se tako formuliralo vrijedno i zgusnuto uopćeno isključivo cijele Crkve, svih kultura u vezi sa sinodalnim temama. Ovo opširno, sustavno prikupljanje materijala nema za cilj da postane još uvijek odlučnom shemom Sinode, nego da bude kritična osnova u vidu njenog nacrtu. Kao takav, dokument strukturalno i tematski obrađuje relevantnu fenomenološku analizu suvremene obitelji, značajnu za ovogodišnju Sinodu, zatim daje teološki vid braka i obitelji, te nastalu, obrazlože-

nu fundamentalnu ulogu obitelji i predlaže pastoralne smjernice. Jednom riječju, on se tvori od deskriptivnog, doktrinarnog i pastoralnog dijela¹⁴.

Drugi i najvažniji stupanj razvoja Sinode tvore, prije svega, interventi generalnih sjednica u vidu opće sinteze, zatim radovi jezičnih skupina /"circuli minores"/, kojih je bilo ove godine 11, i rezultati debate Generalne asambleje s obzirom na radove i postavke jezičnih skupina, koji putem glasanja postaju konačni prijedlozi Sinode i koji se zatim daju Sv. Ocu na konačno odobrenje¹⁵.

4. NEKI VAŽNI NAGLASCII SINODE

Premda je vrlo teško govoriti o rezultatima Sinode bez njenih konačnih zaključaka, ipak ćemo nastojati dati djelomičan obris njenih osnovnih sadržaja i usmjerenja.

a/ Svi interventi, posebno generalnih sjednica, počevši od uvodnog govora kardinala Ratzingera, upotpunjavali su stvarnost kršćanske katoličke suvremene obitelji¹⁶, koja danas proživljava odraze sukoba tradicionalne kulture i mentaliteta sa modernom, racionalnom i tehničkom kulturom. Zato je činjenica, da se današnja novonastala društvena situacija negativno odražava na obitelj. Putem fenomenološke analize opaža se obiteljska dezintegracija uzrokovana sekularizmom, liberalizmom, nepravdama posebno u Trećem svijetu, raznim razornim sadržajima sredstava javne komunikacije, itd. Ali, time se nije prešlo preko nekih pozitivnih vidova suvremenog društva s obzirom na obitelj.

Ipak, isticao se sve teži ekonomski po-

¹⁴ Usp. Osservatore..., 25. 9. 1980, br. 39, str. 9; Ibid., str. 4-5.

¹⁵ Ibid., str. 10.

¹⁶ Usp. Osservatore... separat, str. 1-4l.

ložaj obitelji /što se osobito odnosi na zemlje Trećeg svijeta/ bilo zbog ekonomske zavisnosti od industrijaliziranih zemalja, bilo zbog unutarnjih nepravednih odnosa bogatih i siromašnih slojeva društva. Siromaštvo koje se proživljava u svim svojim oblicima i posljedicama nije po volji Božjoj, jer ono znači živjeti bez osnovnih sredstava života, što uzrokuje bezbrojna zla¹⁷. Kritizirala se ideja modernog napretka, koja znači materijalno gomilanje i djelotvornu efektivnost, budući da istinski napredak, naime, ne zaobilazi ostale istinske ljudske vrijednosti, koje nipošto nisu prividne ili sekundarne. Osim toga, politički sistemi, kapitalistički i socijalistički, škodljivi su za obitelj, protivni su obitelji svojim sustavnim zakonima te nametljivim i dosadnim zahvatima u neotuđiva prava obitelji. Ova tvrdnja zasniva se na analizi zakona o pobačajima, rastavi braka, kontroli rađanja djece, isključenju obitelji iz odgoja vlastite djece, itd. I ova situacija potiče na potrebu Proglasa prava obitelji, koji bi Sinoda trebala formulirati, a on bi također sadržavao principe Helsinške konferencije o osnovnim nepovredivim ljudskim pravima.

Osim ovoga, naglašavao se problem odnosa vjere i kulture s obzirom na fenomen njihove inkulturacije, te pitanje distinkcije prave tradicije i navika ili moda.

Pitamo se: koje su pastoralno značenje dali sinodalni oci ovoj situaciji?

Jedni su naglašavali, po našem mišljenju, važnost iskustva, znakova vremena, te okolnosti života, iz čega proizlazi da

¹⁷ Ovo je posebno naglašavano posebno mons. Robert Lebel, kanadski biskup: "Non abbiamo il diritto di non prestare ascolto al "grido dei poveri". Tale ignoranza é voluta da Dio. E' un male che noi dobbiamo con voi denunciare e correggere nelle sue cause morali, economiche e sociali". Ibid., str. 17.

pastoralni čin na neki način računa s prisutnošću ljudskog slabog elementa i mora prethoditi i biti orijentiran doktrinarnom profilu. Iz ovog vida zahtijevalo bi se da ovaj kriterij postane gotovo normativan kod pastoralnih inicijativa evangeliziranja suvremene obitelji u svijetu. Dakle, u pastoralnoj praksi ne bi se vrednovalo toliko ponavljanje ustaljenih formula, kao da bi bile jednom zauvijek savršene i dorečene, niti doktrina isključivo teoretske i apologetske naravi, koju treba prenositi na naslovnike, nego će se vrednovati povijest Božjeg naroda i sve povijesne kategorije; prema tome, i iskustvo bračnih parova, znakovi vremena, korisni rezultati znanosti koji će biti orijentirani doktrini.

Drugi su međutim naglašavali jedinu važnost prenošenja crkvene nauke u vidu ponude za svaku pastoralnu djelatnost u bilo kojoj okolnosti, jer od primarne je važnosti za njih proročko iscjeljujuće naviještanje Evanđelja zaraženom svijetu. Dakle, znakovi vremena, ljudsko iskustvo, povijest, doprinosi znanosti, ne mogu imati nikakvo drugo značenje, nego su u sebi irelevantni, zato i nepotrebni u pastoralu, evangelizaciji i katehezi. Ako je to tako, onda se jasno naslućuju njihova iščekivanja od Sinode: oni žele definirati i stilizirati doktrinu, formulirati moralne norme Crkve, uključiti ih u obnovljeno kanonsko pravo, itd. Razdaljina konkretnog života suvremene obitelji od kršćanske poruke za njih vjerojatno nije ozbiljno pitanje. Ako je to istina, podrazumijevajuća pedagogija zbližavanja, vjerojatno, ostala bi u posljednjoj analizi puko bespredmetno pitanje.

b/ Sustavno se u središte Sinode postavljala teologija braka. Osvijetljen je vječni Božji naum o braku i obitelji. Brak je savez poput onoga koji postoji između Boga i ljudi, ljubavi Krista i Crkve. Obitelj je definirana "kućna Crkva" ili "Crkva u malom", koja treba

biti otvorena i prisutna u svojoj sredini, župskoj zajednici, skupinama, mjesnoj i univerzalnoj Crkvi, koja mora osjećati potrebu za kršćanskim uzrastom. Naglašena je nerazrješivost braka među dvoje krštenih, jer je nerazrješiva i konačna ljubav Kristova prema Crkvi. Kršćanski brak nije samo kulturna tvorevina, jer je kadar pročišćavati i humanizirati kulture i ideologije. Osim toga obrađeni su i neki aktualni problemi koje proživljava današnja obitelj u svijetu.

Razmatralo se žarišno pitanje u vidu pozitivnog odgovora onih koji su rastavljeni i ponovno civilno vjenčani, a kojima nisu dozvoljeni sakramenti ispovijedi i pričesti. Rješenje ovog problema, čini nam se, podijelilo je Sinodu u dva tabora. Jedni su bili odlučni u zahtijevanju stare pastoralne prakse, dakle, i njihovih rezultata; drugi su bili skloni preispitivanju pastoralne prakse, nauke Crkve, uvjeta života, nekih posebnih okolnosti prakse Istočne Crkve u vidu pripuštanja ponovno oženjenih primanju svete Euharistije¹⁸.

Postavljao se i problem pripuštanja sakramentu vjenčanja vjernika i onih koji su kršteni a ne prakticiraju svoju vjeru jer su prema njoj ravnodušni ili uopće više ne vjeruju. Uspješno sredstvo za rješenje ovog problema, po mišljenju Sinode, jest diferencirani katekumenat, koji bi osmišljavao i pripremao kršćanski brak.

Sinoda je pristupila problemu mje-

šovitih brakova i njihovih posljedica te problemu odnosa kršćanskog braka i nekim značajnijim tradicijama pojedinih kultura.

Bez rezervi pristupilo se žarišnom problemu tendencioznih individualističkih i ideoloških uvjetovanja bračne plodnosti, te objektivnim poteškoćama primjene "Humanae vitae". Ali, sudionici Sinode rezolutno su isticali, potaknuti imperativom Evandjelja, temeljnu dužnost kršćanskih brakova da vrednuju i cijene, surađuju i usmjeruju dar prenošenja života - premda se osjeća u suvremenoj kulturi zaokret spomenute vrednote. U ovoj složenosti naglašavala se posebna potreba valjanih kriterija pastoralnih pristupa koji bi se mogli očekivati od Sinode.

c/ Jedan od središnjih ciljeva Sinode bio je, kako se čini, preispitati pastoralnu problematiku obitelji i ujedno upozoriti na strategiju pastoralnih pristupa i vidova, da tako ona može postati sve više subjektom evangelizacije i kateheze. Gotovo svi sudionici u svim fazama rada isticali su posebnu potrebu stupnjevitog pripremanja za brak i permanentnog odgoja obitelji - jer se moramo danas pitati kako pomoći onima koji su orijentirani obiteljskom životu ili ga samo djelimično žive. Oni su potrebni pastira istine i ljubavi i nade. Naime, veliki je broj obitelji nastao "slučajem", te su samo formalno vezane civilnim zakonima, i bez najosnovnijeg vjerskog interesa, smisla i svjetla milosti. Osim toga, imajući u vidu ozračje krize vrednota, zdravih tradicija, smisla života, ciljeva, svega što je nadnaravno i duhovno, zalaganje oko integralnog i vjerskog odgoja nameće se kao fundamentalna potreba svim ljudima, posebno pastoralnim radnicima, jer su se izravno posvetili tom zalaganju. Iz ove perspektive Sinoda je često puta naglasila važnost nekih strateških pastoralnih ciljeva: odgoj bračne i obiteljske duhovnosti, odgoj savjesti, oživljavanje obitelj-

¹⁸ Relator Sinode, kardinal J. Ratzinger, upućuje na spomenutu podvojenost ovim riječima: "...Si e chiesto se il "favor iuris" corrisponda ancora alla realtà odierna; se a determinate condizioni i divorziati possano essere ammessi all' Eucaristia e se si possono mutare alcuni aspetti della dottrina della Chiesa antica e della Chiesa ortodossa. Alcuni padri hanno osservato che, pur usando ogni premura pastorale, tuttavia non si possono ammettere all' Eucaristia coloro per i quali perdura la seconda unione". Ibid., str. 42.

ske molitve, opći kršćanski odgoj kritički revidiran i osmišljen, koji je kadar utisnuti u srca vrijednost i moć života ljubavi, odgovorno očinstvo, dinamičnost i ulogu malih kršćanskih zajednica, itd.

Između ostalog, ukazalo se na goruću potrebu pastoralnog direktorija obitelji, u nadi da bi današnja kršćanska obitelj

mogla primiti što veću pomoć i sebe mogla prepoznati u svom poslanju. Direktorij bi trebao sadržavati zaključke i preusmjerenja Sinode a ne bi imao samo doktrinarnu narav, niti vrijedio kao rezime principa. Imao bi cilj, prije svega, približiti sadržane principe onome "treba biti" i podrazumijevajućoj primjeni tih principa¹⁹.

¹⁹ Usp. Osservatore..., Ed. settimanale. Separat, str. 1-91. Za iscrpniji uvid u sve debate Sinode preporučase se Osservatore Romano. Giornale quotidi-

ano br. 224-249. Koristan je opširni izvještaj "Glasa Koncila"; XIX /1980/, br. 20-23.